Ч. 48 (12.704). Львів, середа 4. березня 1931. Poczłowa opłata uiszczona ryczałtem. Рік LII.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДНЯ РАНО

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ: Львів, Ринок ч. 10, II. пов. — Конто почт. щадн. 143.322. — Адреса для телеграм: „Діло", Львів. — Головний Редактор приймає від 11—12 год. передполуднем. — Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ: Місячно 5·00 зол., Чвертьрічно 15·00 „, Піврічно 30·00 „, Річно 60·00 „. ЗА ГРАНИЦЕЮ: В Америці 1 долар, Франції, Голяндії, Бельгії 20 фр. фр., Італії 7·50 зол., Німеччині 7·50 зол., Швайцарії 5 шв. фр., Чехословаччині 30 ч. к., Румунії 150 лей, Болгарії 7·50 зол., Австрії 7·50 зол. — Зміна адреси 1 зол.

Телеф. Редакції: 29-41. Друкарні: 29-26. — В СПРАВІ ОГОЛОШЕНЬ ЗВЕРТАТИСЯ ДО АДМІНІСТРАЦІЇ. — ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 25 сот.

Небезпечні інциденти.

Нота Польщі до СРРР у справі влому до польського посольства в Москві.

Львів, 2. березня 1931.

Яких два тижні тому мін. Залеський впевняв у варшавському сенаті всіх цікавих та інтересованих, що відносини між Польщею і Союзом Рад. Республик не тільки не погіршилися, але — навпаки — ведуться, мовляв, дальше переговори про пакт неагресії. Згадав при цій нагоді пакт Літвінова, який з таким поспіхом впровадив в життя миролюбиву умову Кельоґа на Сході Европи, а вкінці ще раз рішуче спростував поголоски про якінебудь протисовітські затії якихось европейських держав, в яких і Польща брала би участь. Але доля любить собі кепкувати: не минули два тижні, як той-же самий міністр мусів апробувати ноту свого московського представника до народнього комісаріяту закордонних справ Рад. Союзу, яка кінчалася зворотом, що — мовляв — „посольство польської республики в Москві звертає спеціяльно увагу совітських властей (на деякі факти — прим. Ред.), домагається енерґійного вияснення їх і сатисфакції та вжиття усіх заходів, щоби подібні інциденти в будуччині не повторилися".

Щож це за „факти" і які „інциденти"? Ніяке „політікум", а ніби звичайний собі — влом до польського посольства у Москві. А всеж, коли читати текст тої дипльоматичної ноти, то справді виходить, що той влом не такий уже зовсім звичайний, і що — дещо може й має з політикою до діла.

Показується, що в ночі з 16. лютого, підчас побуту польського посла з Москви Патека у Варшаві, закрався якийсь чоловічок до його помешкання при вул. Воровського ч. 21. у Москві і манівулював ключами при зачинених дверях до кабінету посла від сторони їдальні. При цій благородній праці випадково зловили його урядовці посольства. Нота жаліється, з якими то трудностями прийшлося стрінути, поки явилися міліціянти й представник наркому закордонних справ, — але не в цьому суть. Суть у несподівано виявлених подробицях про сам влом та вломника. Отже показалося, що вломник, Димітрій Петров, чисто й пристойно одягнений, мав шапку з маркою кооперативи ОҐПУ („Окружное Ґосударственное Політіческое Управленіе", себто московська че-ка), а в його кишені найдено картку (талон) цієї самої кооперативи. Мав торбу листоноса зі знаком московської почти, а в ній депеші, надані з Ленінграду до ріжних фіктивних осіб під адресою вул. Воровського 21. (себто будинку польського посольства). Одну відчинену депешу мав у кишені. Крім цього був забезпечений у цілий арсенал найбільше прецизних ключів, пильників і т. д., при чому показалося, що деякі ключі знаменито підходять до замків посольства. (Цього моменту у протоколі не зазначено!) Сам вломник спершу заявив, що він листонош, який хотів віддати телеграми, потім знову представився як звичайний злочинець з Одеси, який хотів щось у посольстві вкрасти. Тут нота звертає увагу, що вломник був у кімнатах, де стояла каса й де находилося чимало високовартісних предметів (нпр. срібна столова посуда), однак чомусь то вломник доконче хотів дістатися до кабінету посла, де ніякого срібла-золота ніби не було. Опісля нота наводить ріжні дані про дбайливу підготовку влому та численних його спільників і жаліється на брак „активности" в офіціяльному світлі і неінформування посольства про хід слідства.

Таке каже польська нота, а поки нема відповіді на неї, трудно казати, чи подані в ній фактичні дані й арґументи є стійкі чи ні. Цікаво лише, що польська преса пише ясно й без ніяких дипльоматичних обиняків, що цілий влом був ініціований та організований через ГПУ і що метою влому було частинно знищити, а частинно сфотографувати архів посольства, щоби евент. використати вкрадені документи для нової пресової кампанії проти Польщі. Ясно, що навіть при найбільш підозрілих та обтяжуючих фактичних моментах, виступати з таким явним обвинуваченням офіціяльних радянських чинників у свідомому і пляновому вломі до посольства — можна лише серед таких найбільше анормальних міжнародніх відносин, які запанували після війни та які панують особливо у взаєминах з більшовиками. Фактом є лише одно: що акт влому до польського посольства в Москві, польська нота й голоси польської преси з цієї нагоди не тільки не причиняються до злагіднення відносин поміж Польщею і СРСР, про яке стільки ввічливих слів сказав п. Залеський, але ці відносини знову загострили.

Очевидно, що ця справа швидко затихне й мабуть ніяка сторона не схоче її роздмухувати. Це один з проминаючих епізодичних інцидентів. Але чогось тих інцидентів така сила! То атентати на більшовицьких достойників у Варшаві, то таємнича бомба у будинку при вул. Позпанській, то знову якийсь вломник, — здавалось би, що всі ті чорносотенні Коверди чи Войтіховські та „листоноси" Петрови з міжнародньою політикою не мають нічого спільного, а проте — кожний з них зокрема і всі разом простягають свої сірничаки в атмосферу, яка далеко не є позбавлена запального матеріялу. Для великих наслідків потрібні іноколи цілком маленькі причини, — і тому такі незначні „інциденти" є дуже тривожними явищами.

Учительські справи в соймі.

Звіт з засідання освітньої комісії сойму з дня 24. лютого ц. р. і промова пос Д. Великановича.

Дня 24. лютого ц. р. відбулося засідання Освітньої Комісії, на якім реферував **пос. Великанович** свій внесок про новелізацію закону над обмеженням переношень українського учительства на етнографічно-польські землі. Референт відчитав закон в оригіналі, а відтак проект свого закону, інтерпеляцію, внесену Українським Сойновим Клюбом про масові переношення учительства мин. осені і відповідь уряду на цю інтерпеляцію, яка була подана в цілости в пресі.

Далі промовляв референт. Він говорив: Як бачимо зі змісту відповіди на інтерпеляцію, п. премієр обмежився лише до звідомлення панів міністрів освіти і внутрішних справ та відказався від переведення поновних доходжень. Стверджую, що заходить якесь велике непорозуміння. Не вагався теж заявити, що попередні доходження були односторонні і що обом міністрам подано невірні подробиці і факти. Рішучо заперечую немов би всі названі в інтерпеляції учителі „не дбали про належний напрямок і виховуючий вплив школи, та переносили при тім на її терен невідповідні методи політичної агітації". В інтерпеляції подавано цілий ряд імен і прикладів, що якраз названі учителі належали до найрозважніших інтеліґентних і працьовитих учителів і що якраз вони політично не були в нічому заанґажовані, а також, що перенесення їх не мало законних підстав. Навіть між 4-ма іменами, які п. премієр зацитував, двох знаю особисто — є неслушно осуджені. П. Пруцова, що перебувала на посаді в далекій гірській околиці, віддаленій 30 км. від міста, впала жертвою поліційної пімсти та інспекторської ненависти, а учитель Мацик має найкращі службові аплікації, про що свідчить факт покликання його на члена державної Кваліфікаційної Комісії. Натомість залишає влада і промовчує імена подані в інтерпеляції таких учителів, як Лилик Іван, Хаджай, Панас, Кузьмаківна, Муравецький, Паньків, Білозор, Федевич, Припхан і цілий ряд інших, про яких міністерство, якщо мало неприхильні реляції, то були вони побудовані на неправдивих фактах, дуже часто навіть проти опінії безпосередньої шкільної влади.

Я приневолений з якнайбільшою рішучістю протиставитися твердженню, немов би то хтонебудь з учителів українців, працюючих у державних школах проводив діяльність різко протидержавного характеру. Дивує нас, що влада, маючи в руках такі докази не потягне винновників, як вже не до судової відповідальности, то щонайменше до судово-дисциплінарної. Отже пристосовування арт. 58. учительської прагматики в такому наставленні, як подає відповідь уряд з дня 9. II. 1931, ч. 1881 на нашу інтерпеляцію, є незгідне з інтенцією цього артикулу. З дорученої нам відповіді п. премієра виходить, що той артикул має карний характер. Панове міністри не заперечують, що перенесених учителів карають за політичні проступки (§ 82, 5 ступінь кари), з тою ріжницею, що відбирають учителеві змогу оборони. Після цього приступив референт **пос. Великанович** до мериторичного мотивування свого внеску, як слідує:

Вже в мин. році сойм ухвалив був новелю до § 58. закону про службові відносини учителів, яка то новеля, хоч незначно, але всеж приносила деякі обмеження в переношеннях учителів для добра школи. На жаль новеля наслідком розвязання сойму і сенату не дочекалася формального завершення. Одначе сама дискусія, а також і резолюції, ухвалені в соймі, не принесли учительству полекші. Осінню мин. року надужито цього закону більше як коли-небудь, бо в часі виборів відбувалися правдиві історичні мандрівки численних учительських родин.

Здавалося, що по такій вичерпуючій дискусії, яка була в мин. році, п. міністр освіти буде обережніший і вже з рації свого педагогічного становища не піде занадто легковірно на підшепти політичних чинників та не зробить кривди учительству. На жаль сталося інакше. Більше ніж в якімнебудь іншім році перенесено українських учителів на захід та звільнено тимчасових учителів. Фальшиві інформації всяких часто невідповідальних політичних чинників знайшли більший послух, як належало би надіятися від властей, що стоять на сторожі права і справедливости.

Коли я зголошував свій внесок, то зовсім не мав я на думці якихнебудь політичних чи національних демонстрацій. Я бачив занадто разячі надужиття супроти товаришів учителів і почувався до обовязку бодай тим внеском звернути увагу компетентних чинників на те, що ступають занадто гострою дорогою. Особливо останній рік, рік вcase тяжких політичних умовин і виїмкових виборів до законодавчих установ, був для учительства катастрофальним. Попереношено зовсім невинних людей. Людей працьовитих, з повними службовими кваліфікаціями і нераз на склоні своєї фахової праці. Є випадок, що перенесений учитель заскакував інспектора своїм декретом, бо цей не потребував його на новій посаді, а також на залишеній посаді не іменовано нікого, або іменовано молоді контрактові сили, котрі мали рятувати „добро школи". Були випадки, що перенесений учитель після зголошення до служби на новому місці чекав два місяці, бо при даній школі не було для нього етату. Якби я хотів навіть оправдати потребу приноровлювання мотиву для „добра школи", то факти цій потребі заперечують. Як інакше виглядали мотиви п. міністра Освіти в 1929 р., коли доказував, що треба цей артикул задержати, а як інакше виглядають його вчинки. П. міністр тоді доказував, що цей артикул буде приноровлювати виключно для добра шко-

ли, напр. для перегрупування сил з огляду на їх
фаховість, на випадки моральних проступків
трудних до перевірення і т. п. П. міністр також
пояснював, що ці переношення не кривдять ні-
кого, що переношення відбуваються на рівно-
рядних умовах, але як інакше виглядає тепе-
рішня дійсність. Вже той сам факт, що в арт.
82. прагматики перенесення на рівнорядне
становище за зворотом коштів є аж пятим сту-
пінем кари, не оправдує пояснень влади, а врешті
як виглядає таке перенесення практично: кож-
ний перенесений учитель мусів стрінутися з за-
питом інспектора „за цо пана пшенесьлі“. А далі:
факт переношення учителів на території з ви-
ключно польським населенням: національні зне-
ваги учителя і його дітей, бойкот в доставлю-
ванні харчових продуктів і мешкань, дове-
дення моральними секатурами до того, що були
випадки нервового розстрою і самогубств, або
смертельних недуг. Чи ці факти доказують, що
тут є добро школи і рівнорядність посад? Далі
нервовий розстрій з причини заломання госпо-
дарчих умовин і з причини відірвання від рідні
не можуть бути належною умовиною направи
учителя для добра школи. А вкінці уняття
добра школи з педагогічної точки: пригадаю
цитати з 2-х польських газет, а саме: проурядо-
ва газета „Дзеннік Львовскі“ писав, що най-
більше докучає учителеві, те, що витворює си-
туацію непевности, це є недостача у прагматиці
„стабілітатіс льоці“, добро школи є так неозна-
ченим поняттям, а так вигідним для влади, що дає змогу переношення учителя з місця на місце, повинно остаточно зникнути з учительської прагматики. А інша газета, також санаційна, „Іл. Курер Цодзенни“ писав: „одначе перекреслюється цілу прагматику тоді, коли ці артикули стануться засобом репресій, прикладаних масово до учителів і директорів, часто найкращих працьовників на ділянці шкільництва й освіти, яких одинокою провиною є те, що не вміють чи не хочуть добиватися ласки місцевої адміністраційної влади, або навіть політичних організацій. Свідомість, що про ці переношення рішають передовсім політичні причини, непевність завтрішнього дня, про що рішає їх змінчивість, ширять між учительством знеохочення до шкільної праці, затирають індивідуальности і ломлять характери, витворюють серед учительства атмосферу, в якій витворюється підзорливість, шпигунство, донощицтво, рабство, безоглядність боротьби за здобуття становища, яке займає товариш, а що викликує зневіру в безсторонність шкільної влади. Дальше редакція додає — не добро школи, але адміністраційна самоволя, яка руководиться іншими мотивами, здається у численних з тих випадків грає рішаючу ролю. Справу надуживання 58. арт. учительської прагматики також висвітлювали належно в мин. соймі посли Корнецький, Прухнік, Пйотровський, Утта і інші.

(Докінчення буде.)

✝

У перші роковини смерти бл. п.

Федя Федорціва

відбудеться

Поминальне Богослуження

в четвер дня 5. березня ц. р. в год. 8. рано в церкві Успенія Пресв. Богород. у Львові (Волоській).

Ще дещо про початки української нації.

II.

Наше право старшинства лишало за київським князем першенство почести, але не влади. Однак ідея і того Ярославового старшинства була захитана, коли на Любечськім зїзді 1907 р. поставлено засаду *„отчинности“* — „кійждо да держить отчину свою“. Це був уже яскравий доказ упадку централізації та звязання поодиноких членів роду Руриковичів з поодинокими землями. Коли візьмемо під увагу, що київський наслідник Ярослава Ізяслав враз зі своїм сином Ярополком перші почали вести на Русі виразно католицьку політику, (це було якраз по схизмі Керулярія 1054 р.), коли навіть в Печерськім Монастирі можна зауважити перевагу „західницької“ партії з Преп. Теодозієм на чолі — то це все ті перші вістуни українства як синтези заходу та византійства, чого не добачуємо на півночі. Нпр. в Новгороді можна — навпаки — спостерегти сильніші царгородські церковно-культурні впливи.

Що напротязі XII. в. прийшло відокремлення суздальсько-ростовської півночі від київсько-галицького українського півдня, це доказав я аж надто чисельними арґументами, яких повторяти не хочу. Під кінець XII. в. всіх обєктивних даних, індивідуалізуючих полудне, було так багато, що гальцько-волинська держава була природним твором процесу, що попередив її повстання. Поставлено питання, чому вона є *першою українською державою.* Українською вона саме тому, що вона була державним твором, що зродився як наслідок зіндивідуалізування українського полудня та обіймала майже всі українські племена й ніякі інші. Зате Київська Держава до Ярослава була поперше державою племен, які не почували своєї спільноти, а до того містила в собі чимало неукраїнського етнічного елементу.

Майже півторавікове життя подавляючої більшости українських племен у власній державі докінчило діло творення української нації. Можуть насуватися сумніви, що в склад цієї держави не входило Подніпровя, однак треба взяти під увагу, що по наїзді монголів, себто в II. пол. XIII. і першій пол. XIV. в., його культурна роля рівнялася нулі, бо чейже не знаємо навіть найважніших подій з його історії того часу. Тому ясно, що галицько-волинська держава й без Подніпровя репрезентувала тоді безсумнівно українську націю.

Слід ще звернути увагу і на згадуване нераз *культурне завоювання* Литви Русю. Та це питання треба би дещо детальніше розгорнути. Культурні впливи на Литву йшли вправді з галицько-волинської держави та бистрим руслом поплили вони аж по добуттю Литвою руських земель. Однак найвчасніще дісталися в склад литовської держави білоруські землі на північ від Припяти (т. зв. Чорна Русь) і простори над Двиною з таким *культурним осередком як Полоцьк.* Звідтам плила на Литву в першу чергу руська та православна культура. Українська Волинь прийшла в склад Литви аж кількадесять літ пізніше і то в дуже слабкім зпочатку звязку з Вильном, бо Любарт був в цій союзній державі немов третім великим князем побіч Ольґерда і Кейстуда. Зате Подніпровя найшлося в границях литовської держави ще пізніше, по звільненню зпід татарської влади.

Безперечно, завоювання українських земель Литвою мало своє величезне значіння в життю українського і білоруського народу й то не так сам факт, як радше події, що прийшли по ньому, себто польсько-литовська унія та католицько-польські впливи. Та вже передше я згадав, що ці події не можуть рівнятися зі значінням власної галицько-волинської держави на формування національної індивідуальности українців.

Вкінці признаю, що зустріч та боротьба українського елементу в польсько-литовській державі з польсько-католицькими впливами скріпило понад всякий сумнів чуйність та почуття солідарности українського та білоруського елементу, однак лише у відношенні до західного сусіда. Не слід забувати, що серед тої боротьби родиться теж перше москвофільство на Україні і Білорусі і серед світського громадянства (повстання Глинського) і серед православного духовенства. В XV. в. спиняла цей відрух національної зневіри надія — при помочі папства та автономних українських і білоруських князів опертися римо-католицькому напорові; тому не диво, що фльорентійська унія поборювана польсько-литовськими базилейцями найшла найбільшу підтримку у київського князя Олелька та смоленського Юрія Лінтвеновича. По її цілковитім упадку (1501) родяться перші змагання обєднатися з Москвою.

Згадаю ще про порушений мною здогад, що прилучення білорусько-українських земель до Литви причинилося до повстання *білоруської нації. Цей здогад і нині я вважаю лише за здогад,* бо думаю, що до вирішення цієї справи потрібні основні студії, яких я не робив. Та зверну увагу на ті історичні події, які мені відомі.

Я сказав вище, що Білорусь вже на яких 50 літ скорше від українських земель дісталася в склад литовської держави і саме культура тої Руси перша почала завойовувати Литву та опановувати держ. життя. В XV. в. Білорусь творила ядро держави а українські землі (та хитка Смоленщина з Мстиславщиною) аннекси. Новгородок на Білій Русі стає другою столицею держави побіч Вильна; Полоцьк лишається старим культурним осередком. Місцева льокальна правна культура лягла в основу Лит. Статуту, місцеве боярство висувається на чільніші державні та церковні уряди. Зріст впливів і місцевої культури та місцевих людей з природи річи мусів виробляти в них почуття самостійности у відношенні до полудневого українства а доконала цього люблинська унія (1569), яка й адміністраційно відлучила білорусів від українців; Литва стає напів чужою землею. Вязала їх ще спільна церква православна і згодом уніятська, однак ця солідарність чи виміна людей свідчить про спільність національно-церковних інтересів, а не обовязково про національну єдність. Чи й нині не бачимо подібної спільноти інтересів?

ФЕЙЛЄТОН „ДІЛА“ З ДНЯ 4. БЕРЕЗНЯ 1931.

МАКСИМ ДУБРОВА.

Збунтована скрипка.

Коли вперше станув при тій улиці, ще не тряслися йому руки і дрібочку видів на одно око. А всеж всі в містечку говорили про нього, як про сліпого:

„Той сліпий, що стоїть там на розі!“.

Жорстоке слово, яке потвердилося скорше, ніж думав. Повна сліпота наложила на ціле його життя свою важку руку. Безповоротно погас останній блідий промінчик, що приносив йому досі одиноку радість у важкій розпуці. Безповоротно! Знав тепер і без лікарів, які колись силкувалися зупинити занидіння зорових нервів. Для нього нема надії.

Від тоді не бачив людського обличча, а безмежне напруження, щоби проникнути віковічну темряву загострило всі інші його змисли, одначе не заступило того одного найліпшого. Ціле життя звузилося, з безкраю стало таке болісно тісне. Тільки слух розширював його трохи далі, поза обсяг рук. Увесь час був у домовині, до якої ще не прибили покришки.

За кожним разом кидалося в ньому серце, коли чув голоси дітей, що вибігали зі школи. А один поміж ними ясний, дрібний голосок довго, довго дзвонив іще в його вухах, хоча мала дівчинка вже була далеко.

— Не йди туди! — почув здалека.

— Чому? — задзвонило зцікавлено.

— Там стоїть такий страшний сліпий.

— Він, не сліпий, — почув біля себе, — він нещасливий — і грошик упав у підставлену шапку поміж мідяки.

— Най тобі Всевишній винагородить сторицею. Щоби ти була щасливою, — плакало зболіле серце.

Коли діти бавилися, великий мяч упав йому просто в груди. Ніжно задзвонив коло нього голосочок, крізь який чути було сльози:

— Я не хотіла вас вдарити!

Не хотіла вдарити! Хібаж може той мяч, мякший, як пух, вдарити його, коли кинула ним її рученька? Сто разів, нехай вдарить, щоби тільки почути її голосок.

— Чому ви не граєте на скрипці? — почув раз несмілий голос дівчинки.

Не доїдав цілий рік, але купив собі скрипку і навчився на ній грати. Грав цілими ночами, бо тоді й так не було чого стояти на вулиці. Але коли заграв уперше, діти обступили його довкола, слухали та кидали свої грошики. Найціннішою милостинею були слова дівчинки:

— Ах! Як ви гарно граєте!

Як міг грати негарно. Таже грав для неї. І почув, як відчиняється вікно сусіднього домика. Знав, що відчиняється тільки для того, щоби дівчинка могла чути його гру. Його ніжність, збільшена нещастями виливалася тепер у грі. Але дівчинка, що бігала за мячем, спитала:

— Чому не граєте веселої? Адже тепер весна і на дворі так гарно!

Гарно? Ота страшенне чорна, непроглядна ніч? Але коли вона каже, що гарно, то мусить бути гарно. Отже й весело. Кому яке діло, що йому сумно? Чи має свою темноту накинути іншим?

Грав цілу ніч, аж скрипка перестроїлася на весело. Як тішилися діти. Дівчатка танцювали. Дістав великий кусень солодкої, пахучої, свіжо спеченої булки.

— Марусю! Ти кому несеш булку? — почув здалека голос.

— Він, мамусю, так гарно грає! — задзвонив голосок.

Цілими годинами повторяв це слово. „Маруся! Маруся!“. І нараз зрозумів ясно. Маруся — цеж його зір! Знав докладно як виглядає. Має русяве волосся, сині великі очі і рожеве ніжне личко. Такий був його зір. Була відважна і не лякалася його бороди і страшних очей. Не так як інші, що оминали його здалека, або скоренько перебігали попри нього. Щодня, коли тільки минала його, кидала в шапку грошик і навіть питала:

— Як здоровля?

Хто навчив її цього питання? Вже здалека відріжняв її хід, легкий і скорий, коли бігла до дому, від якого так ніжно дзвонив камінь хідника.

— Хай тобі Бог винагородить сторицею! І дасть тобі щастя! — бурмотів цілий час. Грав жваві, веселі пісні без слів.

Одного літнього дня до жвавих кроків долучився шелест шовкової суконки. Коли грошик упав до шапки, промовив як звичайно:

— Най тобі Бог віддасть сторицею, мала дівчинко!“.

Під кінець згадаю ще одну справу, а саме аргументацію д-ра Чеховича, що — мовляв — з такого поставлення справи, що ми колись довше чи коротше творили якусь спільність з москалями, виходить лиш вдоволення общеросам. Це аргумент ненауковий. Політика має право і повинна користати зі здобутків науки, однак наука не сміє пристосовувати своїх дослідів до політичних тез, бо в противному випадку перестає бути наукою.

Та я рішуче не бачу причин до радости або смутку общеросів. Що ми українці є ближчі походженням і культурою москалям та білорусам між полякам або чехам — цього хіба ніхто обєктивний перечити не стане; бож мали ми першу державу спільну та спільна була початково релігійно-церковна культура. А поза тим, наш та москалів розвій йшов вже на очах історії як французів та німців після спільного життя у франконській державі.

В практичній політиці націю творить субєктивне почуття національної окремішности її членів і ніхто не має права до нього втручатися. Важна тут Картезіянська засада „Коґіто, ерго сум". — Почуваю себе українцем, отже я ним є. Видвигати нині справу окремішности українського народу — це значить бавитися у переливання з повного в порожне і навпаки. Хто на це з „общеросів" має час — хай бавиться та радується. Для нас істнує лише наукове питання: Коли і з яких причин сталося таке суспільне явище, — як повстання української нації. І це лише може бути предметом наукової дискусії.

Микола Чубатий.

Радянська Україна.

Як виглядає українізація в Київі ?

У київському щоденнику „Пролетарська Правда" з 20. лютого находимо фейлєтон Ю. Корчинка, в якому про українізацію читаємо між іншим ось що:

„Актуальна проблема — українізація робітничих мас, яку проводить партія, набирає тепер в період реконструкції народнього господарства величезної ваги. Наші фабрики та заводи на Україні поповнюються молодими українськими робітниками з сіл, які ще не переварилися в пролєтарському казані, тому перед старими робітниками стає величезне завдання — перевиховати і втягнути їх до активної участи в процесі соцбудівництва. Але, щоби краще підійти, старим робітникам треба опанувати українську мову й ще більше наблизитись до питань національно-культурного будівництва. Ми повинні відзначити ту головну ролю, що її повинні посідати профспілки, особливо комсомол в українізації робітничих мас. Треба констатувати, що спілки мають певні досягнення в цьому напрямі, але в той-же час треба сказати, що *темпи українізації робітничих мас ще незадовільні, бо вони чимало відстають від темпів соціялістичного будівництва.*

„Про це свідчить обслідування, що його провела Міськпрофрада серед основної спілки-металістів. Виявилося, що частина фабзавмісцевкомів недоцінюють, а деякі й досі не усвідомили значіння українізації робітничих мас і ставляться до українізації формально (зав. ім. Лепсе, штампувальна фабричка, Цвяхзавод, „Ленкузня", завод ім. Артема). На заводі „Червоний Двигун" не обійшлося *без прояву великодержавного шовінізму. На зборах адмінтехперсонал демонстративно виступає російською мовою. Коли комісія захотіла перевірити адмінтехперсонал в знанні української мови, то з них на перевірку прийшла тільки друкарка.* Тут були випадки й українського націоналізму („Україна тільки для українців") й еврейського шовінізму („евреї обраний нарід, а всі інші хами"). *Хоч партійна та професійна організації й реагували на це, але ясно, що на цьому заводі не досить вироблено постанови партії в національному питанні. І комсомол на цьому заводі теж не усвідомив політичної ваги цього питання, бо траплялося, що самі комсомольці глузували, коли хтось розмовляв своєю рідною мовою; є ще такі підприємства, що не зважаючи на чіткі директиви партії та Міськпрофради, мають справу українізації за щось додаткове до культроботи* (ЦЕС, майстерні ЦРК тощо).

„Відзначаючи формальне та байдуже ставлення деяких завкомів до українізації треба сказати, що збори, наради та розмови в цих завкомах провадять всеж таки російською мовою, навіть там, де більшість робітників українці. Серед робітників не досить висвітлюють значіння українізації та будівництво української пролєтарської культури, не полагоджено звязку з науковими установами. По деяких завкомах ще й досі не цілком зукраїнізовано діловодство („Ленкузня", „Червоний Плугатар"). Заводські великотиражки незадовільно освітлюють значіння українізації робітничих мас і не досить виявляють ті перекручування, що не раз бувають на виробництвах у тій справі. *Частина партійних і професійних робітників, а особливо комсомольського активу, не виконали директиви вищих партійних та професійних організацій про опанування української мови. На це треба звернути найсерйознішу увагу і вжити рішучих заходів до тих товаришів, які ігнорують і недбайливо ставляться до директив партії, до такого важливого питання.* Такі вчинки треба кваліфікувати як опортунізм на практиці. Поруч з цим помічаємо на виробництвах останніми роками, як позитивне явище, велике зростання зацікавлености робітничих мас до українізації. Робітники на зборах вимагають і ставлять питання про підсилення українізації.

„Коли комсомол має певні досягнення щодо своєї участи в нацкультурному будівництві, то елемент цієї справи — *українізація серед нього незадовільна. Збори, наради, розмови в більшості осередків провадять російською мовою. Ми вважаємо це за ненормальне*, бо комсомол повинен вести й тут перед такими темпами, як на виробництві в ударництві та соцзмаганні. Треба теперже зробити рішучий злам у цій справі. Комсомол уже нераз доводив, що виправляти свої хиби він уміє.

„Найвужче місце" в нашій роботі щодо українізації є адміністративно-технічний персонал. Тут нема ще того зламу, який потрібен у сучасний момент. Ми звернули не досить уваги профспілок та МБІТ-у на цю важливу ланку роботи. Вже нераз відзначалося, що окремі фахівці не тільки недоцінюють *процесу українізації, ба навіть вороже ставляться до неї виявляючи великодержавний російський шовінізм.* Це свідчить, що частина професійних та партійних організацій не досить усвідомили цей загрозливий стан і мало розяснюють значіння українізації фахівців. Цей прорив треба негайно зліквідувати, бо технічний персонал не може стояти осторонь від національно-культурного будівництва, зокрема від українізації. Дім Техніки повинен стати тією кузнею, що має допомогти інженерам і технікам прилучитися до процесу культурно-національного будівництва, зокрема до українізації. Але, на жаль, цей Дім не зайняв ще того почесного місця, яке він повинен посісти підчас проведення культурної революції".

Так змальовує стан українізації в Київі більшовицький щоденник. До цього й нам не приходиться нічого додавати, бо само собою воно дуже вимовне.

„Культурний Донбас" і роля Української Академії Наук у промисловому Донбасі.

Більшовики винайшли для Києва найновішу назву в вислові „Культурний Донбас". На цю тему читаємо у „Пролєтар. Правді" з 20. лютого між іншим таке:

„Національно-культурне будівництво є складова частина загального соціялістичного будівництва, що розгортається в умовах загостреної клясової боротьби. Через те не може бути жадного свідомого робітника активіста, культробітника, що не цікавивсяб цим питанням, не брав би в ньому активної участи у творенні української пролєтарської культури та пролєтарської культури нацменшостей. У цім напрямі Київ має чималі досягнення. *Цей культурний Донбас, що шефствує над пролєтаріятом Сталінщини, має певний досвід у допомозі робітникам Сталінщини опанувати українську пролєтарську культуру. Серед донбасівського пролєтаріяту є великий злам щодо щільнішого звязку з науковими установами, зокрема з ВУАН та збільшення на них свого пролєтарського впливу.*

Соціялістичний договір між Київом та Сталінщиною набирає тепер величезної ваги в звязку з механізацією Донбасу. Наукові установи а зокрема ВУАН повинні докласти максімум сил, щоб якнайшвидше допомогти сталінським робітникам змеханізувати виробництво й це дасть змогу не тільки виконати, а й перевиконати промфінплян. В цьому напрямку ми вже поступили наперед. Реґулярні виїзди культробітників та наукових сил на Сталінщину заклали той фундамент, на якому треба ще чимало попрацювати, щоб виконати ті зобовязання, що їх взяв на себе культурний Донбас, коли складав соціялістичний договір з Донбасом вугілля. Щоб виконати цю умову, київські профспілки вкупі з ЛКСМУ направили до Сталіна культшефів у складі 120 чол. з 12 бриґад. Ці бриґади складалися з представників ВУАН, письменників, бібліотекарів, інжинірів, виїздних редакцій, художників ліквідаторів неписьменности та ріжних культробітників, а також *вагон-клюб з антирелігійною виставкою.* Бриґади працювали там більше як 20 день і ми маємо певні наслідки цієї роботи: вони допомагали сталінцям перебудувати свою роботу з ріжних галузів".

З наведеного виходить, що Українська Академія Наук докотилася під більшовицьким правлінням до того, що мусить займатися не тільки політичною агітацією, але й антирелігійною пропаґандою у Сталінщині.

—o—

Процес меньшевиків.

З Москви повідомляють, що в процесі проти меньшевиків відчитання акту обвинувачення забрало чотири години часу. Всі обвинувачені, відповідаючи на поставлені предсідником суду питання, признались, що допустилися проступків які їм закидає акт обвинувачення.

—o—

Мін. Курціюс у Відні.

Німецький міністр закордонних справ Курціюс приїздить до Відня 3. березня.

—o—

— О, я вже не мала, чиж не бачите, що я здала матуру?

Чиж не бачите? Хвилею злинули спомини з давніх, давніх часів, коли ще бачив. Тепер бачив тільки її голос. Коли затих шелест шовкової суконки, грубі сльози скотилися на струни скрипки, що не могли вже грати так весело. Гей! Як тепер споважніли, недавно ще діточі струни. Але вечорами слухав тепер, як там у своїй кімнатці грала на фортепяні маленька ще недавно дівчинка. Знав тоді, що вона думає, що почуває. Бачив тою грою. Мрії та надії солодкого, чистого серця. Чи є місце на якісь там діточі виспівки?

Засиджяв на вулиці, щоби бути якнайдовше коло тої гри, притулений до паркану з непорадно затисненою скрипкою у лівій руці. Нова гра вповнила його, що Маруся заручена. Радів її щастям. Знов мусів перестроїти скрипку, бо фортепян говорив цілком інакше. Непокоїли його легенькі нотки, натяки на непевне майбутнє. І попри веселі речі його скрипка мусіла давати й сумовиті.

Перед домиком товпилися цікаві, доходили гамірливі голоси, грала голосна музика. Пізнав, що це весілля. Не міг устояти. Пішов до своєї хатинки. Коли насилу хотів заграти веселої, тріснула струна і смагнула його по обличчі. Відмовилася грати веселої. Вдруге втратив зір.

Його голос тремтів, коли сказав на другий день:

— Нехай вам, пані, Бог дасть щастя.

Кинула йому жменьку грошиків, але не сказала нічого.

Чимраз рідше переходила попри нього. А в її грі чимраз менше було щастя. Скрипка плакала чимраз частіше. А з її фортепяну плили мрії та несповнені надії. Знов стояв мовчазний самотний. Світ починав звужуватися. Скрипка випадала з утомленої руки. Побачити її, допомогти їй, яке це було би щастя! Він, помогти їй?

Пильно надслухував цілими годинами. Чекав на нову гру. Та гра з віконця почала його дратувати. Будився у ньому бунт. Ні одної щасливої нотки.

Фортепян заплакав. Аж тепер вона, та мала дівчинка знову наблизилася до нього. Цеж його безпросвітне життя, безвиглядність борні. Чому, чому нема щастя? Там плакала його маленька дівчинка, а він не міг їй помогти!

Скрипка не хотіла плакати. Говорила про бунт. Замовк фортепян, пісня урвалася на півтоні.

Тиша була ще страшніша, ніж найсумніша гра. Стиснув міцно грубу, сукату палицю і положив собі на плече, наче стрілець кріс. Із домику вибігла служниця і гукнула:

— По лікаря! Хутко!

Закипів гнівом. Випростувався, наче стрілець на варті. Серце товкло, наче молотом. Хідником ішли від домика повільні, тверді, мужеські кроки. О, він знав добре ті кроки, що так часто супроводили кроки його дівчинки.

Наче бритвою різнуло його в серце. Що? він ще підсвистує? Ось уже перед ним. Сліпець із диким розмахом ударив грубою, сукатою палицею.

Потелич, 5-I. 1931.

—o—

ОСТАННІ ВІСТИ

СОЙМ.

На денному порядку засідання сойму з 2. березня було 51 точок, м. ін. ухвали комісії в справі пос. Доброха і видачі пос. Ткачова й ріжні міжнар. умови. Опісля маршал згадав про смерть пос. Діяманда.

Пос. Полякевич реферував від імені адм.-скарбової комісії проект закону про вирівнюючий податок для сільських громад. Після дискусії приняли проект закону в 2. і 3. читанні. Згодом сойм приняв проект новелі до розпорядку президента про створення бюра проектів меліорації Полісся.

Найближче засідання 3. березня. На ден. порядку проект ББ у справі зміни конституції.

НЕБУВАЛИЙ ІНЦИДЕНТ ПРИ ЛЬОСУВАННІ ДОЛЯРІВОК.

Дня 2. лютого при тягненні долярівок один із власників долярівки, що були присутні на салі зажадав, щоби справдили, чи його ч. 1452—134 є між числами. Виявилося, що в першій кашті не було 50 звитків, або 50.000 чисел. На салі счинилося обурення. Доповнили недостачу 50 звитків, так, що їх ручно списали, бо не було й машин до писання. Тепер відбулося льосування.

Головна виграна в сумі 40.000 дол. впала на ч. 1,054.145; 8 тисяч дол. на ч. 0.437.337; — по 8.000 зол. чч. 0.549.601, 1,058.161 і 0,889.553. — По 1000 дол. чч.: 1,321.843, 0871.326, 0,491.613, 0,561.376, 0,057.185. По 500 дол. чч.: 816101, 127.784, 1210.524, 1430.858, 1353131, 905437, 1210982, 1121708, 104468, 721589.

ЗА ВИДАЧУ ПОС. КЛЕЩИНСЬКОГО.

Пос. Недзялковський (ППС) вніс скаргу до суду проти пос. Клещинського (ББ) за чинну зневагу в соймовім буфеті. Соймові предложать внесення видати пос. Клещинського судові.

РОЗПРАВА ЗА ПЕРЕДРУК СТАТТІ.

Дня 2. березня відбувалася в Катовицях розправа проти відп. редактора „Польонії“ за передрук відомої статті про Берестя з „Газети Бидгоск-ої“, яка то стаття буде теж предметом розправи в Бидгощі 5. березня. На розправі в Катовицях оборонець відп. ред. поставив — як і оборонець у Бидгощі — внесення на переведення доказу правди. Суд відкинув внесення і відп. редактора за передрук статті засудив на місяць арешту. На тій самій розправі розглядали справу й інших статтей „Польонії“. Прокуратор домагався лише затвердження конфіскати, а оборонець відп. редактора „Польонії“ сказав, що редакція зовсім свідомо помістила ті статті та поставив внесення на переведення доказу правди. Внесення це відкинули, а суд кофіскату затвердив.

ВІДГОМІН ДЕМОНСТРАЦІЇ ПЕРЕД КОНСУЛЯТОМ СРСР.

Дня 1. березня львівський суд розглядав справу студ. унів. Богд. Кравціва, Ом. Верхоли й Богд. Онишкевича у звязку з вибиттям шиб у більшовицькому консуляті 21. листопада 1929. Акт обвинувачення закидав Кравціву, що уладив в Акад. Домі віче, щоби запротестувати проти переслідування української інтелігенції на Рад. Україні. Після віча демонстранти вибили шиби в консуляті, Нар. Домі, ред. „Русского Голосу“, Ставропигії, Об. ім. Качковського й Бурсі Нар. Дому.

Справу Кравціва на розправі вилучили, бо він сидить у тюрмі у Вронках. Ом. Верхолу і Богд. Онишкевича засудили по 1 місяцеві вязниці з відложенням кари на 3 роки. Боронив д-р Шухевич.

СЛАВСЬКО Й СИНЕВІДСЬКО ПІД ВОДОЮ.

На ріці Опір наслідком дощу рушив лід. Наслідком того вода залила 13 хат у Славську. Між Корчином і Славськом вода залила 300 морг. поля. Затонув вартівник Гартенберґа Дм. Лодко. В Гребеневі ушкоджений міст. На Стрию ушкоджені 4 вязання мосту. В турчанськім повіті рушили леди на всіх ріках, потворилися застави біля Соколик і Устечка Вижн. вода піднеслася. У Висоцьку Вижн. вода залила 10 будинків. У Жидачівщині леди рушили на ріці Стрий і Свирж і потворили ледяні застави. Вода в р. Стрию піднеслася на 1.20 понад норм. стан.

ЗГОРІВ ДІМ ТРОЦЬКОГО.

Зі Стамбулу повідомляють: У Прінціпо у вілі Троцького вибухнула пожежа. Троцький з родиною врятувався. Внутр. уладження згоріло зовсім, у цьому багато вартісних книжок і рукописів. Урятувалася переписка Троцького з Леніном. Згоріли монографії про визначних суч. політиків та рукописи до книжки про Леніна й червону армію.

СПОРТ

МИСТЕЦТВА ГАКІВКИ В ПОЛЬЩІ.

Не зважаючи на це, що гокейова дружина Погоні опинилася у львівській А-клясі на останньому місці (здобула всього 3 пункти), маючи перед собою Лехію з 4 пунктами і Чорних з 5 пунктами, допущено в останній хвилі і її до розгривок за мистецтво гаківки в Польщі. Погонь приділили до групи II, в якій грають: Леґія (Варшава), Т. К. С. (Торунь) і Чорні.

Висліди вчорашніх змагань такі:

АЗС (Познань)—Лехія 1:0 (0:0,1:0,0:0).
Погонь—ТКС 5:0 (0:0, 0:0, 5:0).

З вечірніх змагань при світлі рефлекторів відомий частинний вислід:

Леґія—Краковія 4:0 (3:0, 1:0).

НОВИНКИ

— **Комітет Посмертної Вистави мистецьких праць П. Холодного** подає до відома, що відкриття вистави відбудеться в неділю 22. березня ц. р. На виставу буде приготовлений по можливости вичерпуючий катальоґ усіх праць П. Холодного з назвишами власників, тому слід найдальше до суботи 7. березня передати образи до Національного Музею, Мохнацького 42. Образи, віддані після того речинця, не зможуть бути втягнені до катальоґу. На жаль, Комітет мусить ствердити сумний обяв, що деякі власники зволікають з передачою образів, а то й зовсім відмовляються передати образи на виставу, чим роблять велику кривду памяти мистця, забуваючи про те, що праці Холодного є не лише їх приватною власністю, але і власністю цілого народу. Комітет звертає увагу, що кожна посмертна вистава — це рекапітуляція мистецького дорібку дотичного мистця й остання йому прислуга. Вистава творів П. Холодного відбудеться тепер пораз останній, тому не повинно бракнути ні одного твору мистця рівнож і від провінціональних власників. Комітет звертається в-останнє з просьбою до всіх рішуче не переходити речинця і дати тим змогу Комітетові зорґанізувати виставу на відповіднім рівені, гіднім імени великого мистця. — Святочна Академія відбудеться при закінченні вистави, речинець якої буде поданий до відома пізніше. З усякими письмами звертатись на адресу секретаря Комітету, Михайла Драґана, Мохнацького 42, Національний Музей. — **За Комітет: о. Й. Сліпий в. р., голова; Мих. Драган в. р., секретар.**

— **На закінчення протиалькогольного трьохденника у Львові** виголосять у вівторок, 3. березня, в салі „Української Бесіди“ при вул. Рутовського ч. 22 реферати: дир. І. Герасимович про зміну протиалькогольного закону, проф. Ю. Каменецький про працю в протиалькогольних гуртках, а д-р В. Крушельницька пояснить світляні образи і цікаву протиалькогольну фільму, яка буде висвітлена для заокруглення протиалькогольних викладів. — Дотеперішні виклади викликали велике заінтересування. Тому надіємося, що число учасників в останньому дні трьохденника буде ще більше. — Початок точно в год. 5. пополудні.

— **Концерт на цілі суспільної опіки над емігрантами.** Кружок жінок, як один з виконавчих органів Ради товариств суспільної опіки над еміґрантами у Львові, піднявся уладження концерту, дохід з якого піде на зорґанізування і відповідне ведення „ясел і захисту“ в Еміґраційному Домі. У зрозумінні шляхотного почину ініціяторів концерту до участи в ньому зголосилися львівські артисти-музики: п-і Блажинська (спів), п-і Садовська (акомпаніямент), п. Ніжанковський Н. (піяніст) і п-і Мурчинська (віольончелістка). Концерт відбудеться в суботу 7. березня ц. р. в год. 20-ій в салі „Артистично-Літературного Кола“, вул. Академічна 13.

ФЕЙЛЕТОН „ДІЛА“ З ДНЯ 4. БЕРЕЗНЯ 1931.

МИХ. РУДНИЦЬКИЙ.

З наших нових книжок.

Назбиралося їх трохи на столі. Читати всі, від дошки до дошки? Уявіть собі, що перед садівником поставили кілька кошиків з яблуками; одні з яблуками одної сорти, інші з перемішаними. Чи треба їсти кожне з окрема і всі до кінця, щоби сказати, що ці до їдження, ті до варення, а тамті на повила?

Не інакше з книжками. Письменники не родять інакше як дерева. Критики і звичайні читачі не ріжняться багато від садівників. Одні пізнають сорту на перший погляд, інші їдять овочі без думки про ріжниці смаку ріжних сорт, ще інші взагалі не розуміються на яблуках або втратили смак.

Може супроти інтелігентних читачів не треба конче виступати в ролі продавця яблок і гукати: „земляки!“ купуйте, піддержуйте рідну літературу!“ Може досить сказати про деякі книжки кілька слів, дві-три думки, якщо взагалі читач признає їх думками.

•

Недуга під саме Різдво не дала мені нагоди звернути увагу читачів на нову збірку Богдана Лепкого, яку можна було покласти поруч святвечірніх дарунків під неодну нашу ялинку[1]). Не втратить вона на вартости і на цей рік. Це низка поезій і нарисів із того літературного роду, в якому мало хто рівня Лепкому серед наших письменників. У ній живе автор „Осені“ та „Листки падуть“ і тих давніх нарисів, що злилися в нашій памяті зі спогадами діточих літ.

Лепкий добуває із тих спогадів ще й нині свої найсильніші тони ліризму. Сучасности він протиставляє добрі старі часи, коли все було таке просте та ясне, як різдвяний обрус і свічечки на ялинці. Не треба бути аж консерватистом, щоби находити поезію в ріжних старих звичаях; для одних є вони нерозділною частиною світогляду, хоч для інших полишилися тільки приємною товариською формою.

Вповні оцінити таку збірку важко, тому, що нелегко зорієнтуватися, для яких читачів вона призначена. Інакше треба глядіти на книжки, що мають виключно виховну мету, а інакше на ті, що хотять бути чисто літературним твором.

А. Чайковський, що дає нову історичну повість „Сонце заходить“[2]), зовсім свідомо призначує її для якнайширших кол громадянства. Наскрізь педагогічна (освітня, патріотична) інтенція зводить завдання автора до скромних рямок: Чайковський хоче дати у нас нині те, що Крашевський дав полякам. Його оповістка форма — спокійна, зрівноважена, перетикана описами та рефлексіями призначеними для середнього читача, багато нижчого від інтелігенції автора, що в кращих обставинах міг би стати у нас добрим сатириком. Якби з таких повістей можна заробити бодай на скромний прожиток, А. Чайковський уже давно дійшов би до половини книгозбірні Крашевського.

Жаль, що на межі звичайної не літературної мемуаристики залишилася цікава книжечка д-ра Івана Максимчука[3]) про московський табор для полонених з нашої УГА. Такі спомини виправлені бодай у мові та стилю, могли би мати не меншу вартість літературну як мають їх історично.

Про видання „Популярної Бібліотеки“ М. Таранька: Д. Дорошенка „По рідному краю“, д-ра Л. Кобилянського „М. Лисенко“ і А. Котовича „М. Гоголь“ писав на цьому місці минулого місяця Ст. Сірополко в огляді дитячої та популярної літератури. Далеко нам ще до таких популярних нині на чужині життєписів великих людей, доведених до наскрізь літературної форми, очищеної з педантизму й зайвої балаканини. Писати їх важше, ніж повісті. І в них наші автори мусять здати собі ясно справу, чи хотять популяризувати відомі факти для дітей чи давати психольоґічну аналізу та торкатися важливих, нерозяснених ще проблем.

Як єднати домагання власної уяви з ясністю та простотою, цього могли би всі ми вчитись досі від Жіль Верна[4]), свіжий переклад з якого також лежить посеред згаданих тут книжок.

Жіль Верн електризує нас самим своїм іменем серед актуальних у нас нині книжок, що закидають неводи в минувшину, щоби виловити з неї перлу з якоюсь осяйною правдою. Жіль Верн жив увесь змаганнями сучасности вдивлений в можливості майбутнього. „Майбутність? — каже один із його героїв. — Це велике Ікс істнування, це урна, куди вкинули листки життя, це тайна вписана у великій небесній книзі і якої найкращі телескопи не можуть передбачити“.

Неодно із див передбачених уявою Верна є нині звичайним предметом, автоматом, — чому-же і нині ще відчуваємо гарячку, коли йдемо за його уявою? Ясність думки, вибагливість стилю, зацікавлення здобутками науки — ось три елементи, що лежать в основі літературної, хоча дуже скромної, праці автора „Таємного острову“. Неодин том Верна жде ще в нас на переклад і неодин можна читати в кожному віці.

[1]) Богдан Лепкий: „Під ялинку. Різдвяна збірка“. Ілюстрації Святослава Гординського. Львів 1930. Вид. „Просвіти“. Стор. 110.

[2]) А. Чайковський: „Сонце заходить“. Історична повість з часів зруйновання Запорозької Січи. Накл. Т-ва „Просвіта“. Львів 1930. Стор. 205.

[3]) Д-р Іван Максимчук: „Кожухів“ (Спомини). Львів. В-во „Червона Калина“, 1930. Стор. 100.

[4]) Жіль Верн: „Чорна Індія“, переклад Мирослава Капія. Накладом М. Таранька. Стор. 193

— **Напад на почтовий уряд під Добромилем.** На будинок почтового уряду в Старяві, пов. Добромиль, в якому мешкала самітна урядничка Буяківна, напали в ночі з 28. лютого на 1. берез-ня бандити в надії, що найдуть там більшу суму -рошей. Бандити припустили штурм до будин-ку, стріляючи до нього з кількох сторін, на що збуджена зі сну Буяківна відповіла теж стріла-ми з револьверу через вікно. Бандити, почувши стріли з середини, стали втікати, а що їм засту-пив дорогу сільський вартівник Телеш, то вони його застрілили. Поліція розпочала енергійне слідство.

— **Пятнистий тиф у Чортківщині** шириться дальше. В літі мин. року було кілька випадків пятнистого тифу в Чортківщині в селі Джурині, а тепер він шриться в сусідньому селі Ридоду-бах, про що у нас була вже згадка. Перед тиж-нем занедужав на тиф у дальшій черзі Франц Боровський (літ 53) і його 9-місячний синок. По 6-х днях оба вони померли. Майже одночасно з ними занедужала на тиф ціла родина Івана Шевця, а саме: жінка Катерина, доньки Марія, Анна і Магдалина та син Петро. По двох днях Катерина Швець померла, а три її доньки і сина превезли до шпиталю в Чорткові.

— **Союз українських власників реальностей** міститься з днем 1. ц. м. при вул. Підвале ч. 9, I. пов., ч. тел.: 87-22. Інформації для сторін що-денно між год. 1—2 вполудне.

З театру.

Гостина українського театру ім. Тобілевича в Теребовлі.

Перший раз від заложення цього театру мали нагоду теребовельські громадяни побачити його театральні вистави. Театр (по правді театральна трупа) є в деякій мірі насліднииком колишнього Просвітянського Театру. Згодом театр зреформували і вибрали на осідок Станиславів. Але станиславівське громадянство було за слабе, щоби піддержати цей театр і от почалася періода кочівництва, яка дуже нещасливо відбилася на рівні і характері театру. Театр перемінився в театральну дружину, яка кочує від міста до міста, грає що-дня, щоб заробити на прожиток.

Мистецький рівень цього, колись так багато обіцюючого театру, тепер невисокий. Це випливає само собою з того, що трупа грає переважно оперетки. Тим своїм оперетковим репертуаром вона деморалізує навіть кращих артистів, які граючи в безбарвних і беззмістовних оперетках, не можуть напружити своїх сил і викресати з себе більші мистецькі вартости. З другого боку цей театр грає властиво для жидівської публики, яка саме захоплюється оперетками. Одиноку поважну песу виставив театр дня 22. лютого п. р., а саме Черняхівської „Гетьман Дорошенко". В тій песі заблиснув своїм талантом п. Бенцаль і п-ні Кривіцька. Крім того виставлено „Церковну миш" у головній ролі з п. Ленською. Вона чарувала всіх своїм темпераментом.

У всякому разі недобре з нашим театром, коли найповажніші наші артисти в роді Блавацького, Бенцаля, Кривіцької, Ленської мусять марнувати свої сили в оперетках. Так як тепер справи маються, театр ім. Тобілевича повинен би радше називатися оперетковим театром наприклад: ім. Штольца або Офенбаха чи Кальмана. Провідники українського театру не повинні забувати, що театр має безмірно вище завдання, як догоджувати чужій публиці „Гарними Оленами" і „Паяцками".

Теребовельська укр. публика була глибоко розчарована, сподіючися від театру ім. Тобілевича щось більше серіозного і під оглядом мистецьким кращого.

Д-р Степан Годований.

•

Від Ред.: Містячи отсі замітки д-ра С. Голованого, вважаємо за потрібне зазначити, що і театр ім. Тобілевича і інші наші театри просто примушені нині грати оперетки, бо тільки такі вистави стягають до українського театру поважніше число публики, також чужої, і дають сякий-такий прибуток.

—o—

З судової салі.

ПОСОЛ Д-Р БІЛЯК ПЕРЕД СУДОМ.

Як це вже в „Ділі" згадувалось, дня 2. ц. м. перед судом присяглих розпочалась розправа проти посла д-ра Степана Біляка. Розправу провадить радник Антоневич, прокуратором Турнедь, боронить д-р Ганкевич, д-р Старосольський і д-р Марітчак.

Акт обвинувачення говорить, що посол д-р Біляк дня 20. січня 1930 р. в Керниці, пов. Городок, у промові на вічу висловився, що український нарід у Польщі є в ярмі, з якого повинен визволитися, що польський уряд трактує українців несправедливо та змагає до того щоб їх винародовити, чим посол д-р Біляк будив ненависть і погорду до польської держави й адміністрації.

Тим чином пос. д-р Біляк заподіяв злочин проти § 65. (забурення публичного спокою) з приміненням § 35.

В обгрунтуванні акту обвинучення сказано: „Обвинувачений Ст. Біляк, посол з націоналістичної партії УНДО від кількох літ розвивав оживлену політичну діяльність на терені повіту Городок, уладжуючи віча й виголошуючи промови, повні націоналістичного духа й ненависти до польської влади в Сх. Галичині.

Дві промови посла Біляка є предметом нинішного акту обвинувачення, бо їхній зміст стверджений **Степаном Жерепухом, Михайлом Артимом,** які на вічу чули, що посол Біляк говорив начебто 9 міліонів українців у Польщі є в неволі, що українці повинні організуватись в товариства й визволитись, бо Сх. Галичина має належати до України, що українці в Сх. Галичині не мають українських шкіл, що українців не допускають до високих шкіл, а вчителі українці не дістають посад.

Свідок Володислав Пура, пшодовнік поліції, який був присутний на вічу в Керниці, зізнав, що посол Біляк на вічу мав промову вищезгаданого змісту.

На початку розправи д-р Марітчак в імені оборони зложив заяву, що процес послові Білякові видано незаконно і поставив внесок, щоби розправу перервати та щоби прокуратура звернулась до сойму з просьбою дозволити на процес проти посла тогож сойму Біляка, бо 21. стаття польської конституції не дозволяє потягати посла до судової відповідальности за його політичну діяльність підчас важности його мандату.

Трибунал на раді відкинув цей внесок оборони. Відтак зізнавав посол Біляк: Підсудний до вини рішучо не почувається, всі закиди акту обвинувачення могла видумати лише злобна людина. Посол Біляк вірить в доцільність тільки позитивної праці, не вірить, щоб негативні кличі могли українському народові помогти, тому на вічах голосив, що тільки в позитивній праці запорука кращої будуччини українців. Слова промови в Керниці свідки перекрутили: В промові було сказано, що українське селянство є в ярмі темноти, з якого повинно визволитись. Треба бути дуже наівним, щоб на вічу говорити начебто українців у Польщі є 9 міліонів, бо й українська статистика такого числа не виказує і це доказ, як слова промови перекручено. Посол Біляк промовляв, що українці, які замешкують Сх. Галичину по Сян, повинні організуватись для боротьби за те, що нам навіть згідно з конституцією належиться.

Свід. Степан Жерепух, б. секретар читальні „Просвіти" в Керниці зізнав, що посол Біляк на вічу говорив, що Сх. Галичина належала **колись** до України, що нас в Польщі є 9 міліонів, що українці повинні якнайбільше дітей посилати до шкіл. Тоді один селянин сказав: „Як посилати дітей до шкіл, коли українців не допускають до високих шкіл". Посол Біляк намовляв селян всеж не зражуватись і посилати діти до шкіл. Свідок заявляє: „Чи посол Біляк говорив, що ми в неволі і що ми повинні визволитись, я не чув, не памятаю, я того в судді слідчого не зізнавав, може то пан сендзя сами таке дописали на пос. Біляка".

Свід. Михайло Артим зізнає, що посол Біляк говорив у Керниці: „Тримайтеся купи, щоб ми дістали автономію, бо нас є 9 міліонів" і що потім посол Біляк сказав: „Ми є під польським ярмом, тримайтеся купи, то якось визволимося з ярма, бо наша земля по Сян і Дон належала колись до України і мусить знов належати".

На запит предсідника триб. свідок заявляє: „Промова посла Біляка була шкідлива для польського ржонду і хоч посол Біляк каже, що він так не говорив, то я таке чув. Я послові Білякові не ворог, але як я був касієром у кооперативі, там пропало 2300 золотих і посол Біляк постарався, що мене викинули з кооперативи, ніби то я ті гроші взяв і тепер маю з судом клопіт".

Предсідник триб.: Але ви казали в селі, що за ту кооперативу помститеся так, що Біляк не буде послом, буде десять літ гнити в криміналі.

Свідок: Та я то говорив на похороні в Городку, що я чув таку промовоу посла, що для ржонду паскудна. Як мені не вірите, то я дам нових свідків. (Каже імена нових свідків).

Взагалі виявляється, що цей свідок вживає своїх зізнань для пімсти над д-ром Біляком, але робить це так по дурному, що і предсідник трибуналу не надає його зізнанням значіння і добачує в тім пімсту, до чого і сам свідок вкінці признається. Зізнання того свідка викликають такий регіт публики, що предсідник грозить викиненням публики зі салі.

На запит оборонця д-ра Ганкевича свідок признається, що він ходив на віче „вибадати, що говорить Біляк".

Свід. В. Пура, поліціянт, підтверджує закиди обвинувачення. Оборонець д-р Марітчак і д-р Старосольський зручними питаннями примушують свідка признатись, що він ані одної промови посла Біляка не чув, а опирає все на словах конфідентів і свідка Артима.

Далі зізнають свідки оборони.

Свід. Андрій Марцин потверджує, що все, що послові Білякові закидує поліція, то видумане, бо посол Біляк говорив на зборах лиш про просвіту.

Свід. Микола Маца зізнає: „Посол Біляк нічого проти Польщі не говорив, не казав, що українці в ярмі польськім, але щоби ми творили кооперативи, бо як не будемо мати своїх грошей, то будемо ніби в ярмі, бо чоловік без грошей все в ярмі. Я не памятаю ані одного слова в тій промові проти Польщі. Той свідок Артим Михайло говорив неправду, бо він злий на пос. Біляка за те, що його викинули з кооперативи за якісь гроші.

Свід. Галамай Йосиф зізнає: „Посол Біляк говорив на зборах у Керниці, що українці мешкають по Сян, що нарід в темноті, то так як в ярмі, але проти Польщі не казав нічого і посол нічого не винен".

Свід. Фелько Мацько, б. голова чит. „Просвіти" в Керниці зізнає: „Посол Біляк говорив на зборах, щоби ми не пиячили, не билися, а ліпше йшли до читальні, читали ґазети, щоби працювали в „Сільськім Господарі", трималися купи, але проти поляків не було ані слова. Слова „ярмо" я і не чув, бігме".

Свід. Теодор Доропа зізнає, що посол Біляк проти уряду нічого не говорив, згадував лиш де живуть українці і що українці в ярмі темноти та що ми повинні вже жити так, як інші освічені народи.

Свідок Іван Баховський рішуче твердить, що посол Біляк проти поляків нічого не говорив.

Свід. Йосиф Гринишин зізнає: „Пан посол намовляли нас посилати дітей до школи, не битися, спроваджувати добре насіння з „Сільського Господаря", а проти поляків я нічого не чув. Той Артим навіть не чув промови посла, бо стояв далеко, а я був близько.

Свід. Іван Пісько своїми розумними зізнаннями робить дуже корисне враження. Він також доказує, що посол Біляк промовляв лиш про культуру й освіту.

Предс. триб.: А про польське ярмо посол не говорив?

Свід. Пісько: Посол говорив, що німці і чехи та інші народи запрягають в ярма ліпших волів, як наші воли та що інші народи не ходять в ярмі темноти так, як ми. Посол Біляк на поляках собак не вішав. Свід. Артим Михайло є ворогом посла, хоч був його приятелем, бо як Артим був касієром кооперативи, то пропали гроші і посол Біляк подав ту справу до суду.

Свід. Михайло Шандра признає, що свідок Артим в його присутності грозив: „Я Біляка засаджу на 10 літ до криміналу. Я йому покажу!" Артим тоді був пяний, бо йшов з Городка, а як чоловік іде з міста, то все трошки пяний. Артим має злість на Біляка, бо той його заскаржив до суду за гроші в кооперативі і від тоді все казав: „Я маю той клопіт через Біляка".

Свід. Анна Артим зізнає, що не памятає де родилась і коли родилась, але думає, що має вже трохи більше років як трицять. Мала чоловіка, але помер, коли помер чоловік, не памятає, десь коло Матки Божої. На допит предсідника Анна зізнає, що як виходила заміж, то мала 19 літ, а з чоловіком жила 20 літ, а кілько то разом, най собі пан сендзя сам порахує. Цей свідок памятає, що брат її чоловіка, Артим Михайло, погрожував, що замкне Біляка до криміналу за ту кооперативу.

Прокуратор пропонує нових свідків на доказ, що закиди акту обвинувачення проти посла Біляка є правдиві.

Оборонець д-р Ганкевич противиться проти того внесення тому, що ці дальші свідки були вже переслухані, а далі д-р Ганкевич пропонує своїх нових свідків.

Трибунал по нараді приняв внесок прокуратора, а відкинув внесок оборонців.

Розправу перервано і відложено до 5. III.

Дописи.

СОКАЛЬ. **(Напад на сельробів і його наслідки. — Заборона відвідин у бурсі).** Дня 20. лютого 1931 р. в год. 7. веч. відбувалося, як щодня, в хаті Івана Ройка в Сільці Белзськім засідання місцевих сельробів. Обговорювано справу захоплення всіх українських установ Сільця в свої руки. (Село Сілець, в останніх часах одно з найкращих сіл Сокальщини, національно дуже свідоме; сельробів усього ок. 40 осіб на 5.000 мешканців). Підчас засідання впав до хати Ройка град цегол, каменів і т. п. Одна побила смертельно присутню комуністку Ройкову в голову. По цім інциденті сельроби сиділи довший час під лавками і постелею. Около год. 8. поїхали вони на постерунок і подали як винуватця одного з найсвідоміших і найбільше улюбленого в селі серед молоді й серед старших хлопця Миколу Лозинського. Поліція арештувала його, хоч він на той час (від 6—8 год.) був у кооперативі, на що має кільканацятьох свідків. По докладнім переведенні слідства відомими методами командантом постерунку Копачем (колись українцем) і постерунковим Цвіклою відвезено його вкінці до судової вязниці в Сокалі. При цеглах, як твердять командант і сельроби, були почіпляні карточки з написом: „Смерть сельробам і іншим наїздникам!“ Все село переконане, що це звичайна провокація сельробів з метою позбутися одного з найсвідоміших українців Сільця з села. — З днем 16. лютого на бажання поліції заборонено відвідувати питомців у бурсі св. о. Миколая в Сокалі. На відвідини треба дозволу від директора школи, до якої дотичний питомець ходить. Це є у звязку з арештуванням у мешканні префекта бурси о. Вергуна студента Климова, якого по двох днях слідства в Сокалі випустили на волю 18. лютого ц. р.

—o—

✝ ПОСМЕРТНІ ЗГАДКИ.

о. Михайло Левицький, парох Янівки, перегінського деканату помер дня 9. лютого ц. р. на удар серця. Покійний уродився в 1873 р. Похорони відбулися в середу дня 11. лютого 1931 р. при численній участи духовенства і народу. В. Й. П.

о. Корнило Лотоцький, парох у Литвинові, упокоївся в Бозі дня 24. II. 1931 р., в 63 році свого трудящого життя, а в 38. році свого священьства. Прибита горем родина Покійного складає отсим свої щирі-сердечні вислови подяки Всесв. Впр. о. мітратові Ол. Базюкові та Всесв. Впр. о. пралатові Л. Куницькому зі Львова та всім оо. Кондеканальним і оо. сусідного бережанського деканату, за чудове та богоугодне відправлення похоронів. Усім Їм нехай Господь Бог нагородить за їх труди святою Своєю ласкою!

Родина.

Нові книжки й журнали.

КНИЖКИ.

ДВАЙЦЯТЬПЯТЬ - ЛІТТЯ НАЦІОНАЛЬНОГО МУЗЕЮ У ЛЬВОВІ. Збірник під ред. директора Музею І. Свєнціцького. Львів 1931. Стор. 89, 4° + ілюстрації (стор. 93—124). — Зміст: І. **Спомини проводу** (стор. 1—18). Андрей Шептицький, основник Н. М.: Мої спомини про предмет музейних збірок. — Петро Холодний, член Кураторії Н. М.: Відповідь на запит. — Іляріон Свєнціцький, директор Н. М.: XXV літ діяльности Національного Музею. — II. **Спомини співробітників** (стор. 21—65): Амвросія Андруховича, Вадима Щербаківського, Дмитра Хомяка, Ярослава Пастернака, Михайла Берези- Верхоли Миколи Чубатого, священика Івана Чорняка, Михайла Драґана, Ірини Гурґула, Одарки Брикович, Богдана Кравцева, Степана Охримовича, Ярослави Музика, д-ра Марії Фуртак-Деркачевої, Василя Волицького, Е. Ю. Пеленського, Софії Паращукової. — III. **Статистика XXV-ліття** (стор. 69—89). — **Ілюстрації** (стор. 93—124, всіх знимок 64.

CHEVTCHENKO LE POETE NATIONAL DE L' UKRAINE. Par D. Dorochenko, professeur à l' Université de Prague. Avec préface du comte Antoine Chiappe. Edition Eugéne Wyrowyj, Prague, 1931. Стор. 51, мала 8°,

POUR SUPPRIMER LA GUERRE: Plan Henri-Demont de 1908 de'veloppe' et proposé aux Alliés en 1918. Paris 1930. E. Figuière, éditeur. 22-е видання, ст. 264, мала 8°.

КІНО. Львів, 1. березня 1931. Рік II., ч. 5.

СВІТ ДИТИНИ. Рік 1931, число 3. за березень 1931 р.

ЗИЗ. Журнал гумору й сатири. Рік VIII., ч. 5. з 1. березня 1931.

„НОВА ХАТА“, журнал для плекання домашньої культури, Рік VII. Ч. 3. Львів, березень 1931. Зміст: І. Свєнціцький: Вага пізнання народнього мистецтва; С. Русова: В інтернац. педаґоґ. бюрі в Женеві; С. Яблонська: У мароканського каїда; М. Р.: Лебідь; К. Мензфільд: Маленька гувернантка; д-р С. Парфанович: Чи корисно читати популярні, медичні статті; К. Дашиничева: Модернізування; Моди. Ілюстрації.

Ціни набілу у Львові.

„Маслосоюз“ платив кооперативам дня 2. березня 1931 року: масло експортове і десерове пріма 4·50 зол за кільо; літра молока 28—29 сот; літра сметани 1·50 зол., копа яєць 6·30—6·40 зол.

ОГОЛОШЕННЯ

Театри.

Великий Міський Театр:

Вівторок, 3. березня, година 7·30 веч. „Фіялка з Монмарт“.

Середа, 4. березня, година 7·30 веч. „Аїда“ Вердія.

Театр Ріжнородностей (в Нар. Домі):

Вівторок, 3. березня, година 7·30 веч. „Як стати багатим і щасливим“, музична комедія.

Середа, 4. березня, година 7·30 веч. „Як стати багатим і щасливим“, музична комедія.

Малий Міський Театр:

Вівторок, 3. березня, година 7·30 веч. „Добра ворожка“, комедія Мольнара.

Середа, 4. березня, година 7·30 веч. „Добра ворожка“, комедія Мольнара.

Кіна.

АПОЛЬО: Звукова фільма: „Співцеве серце“ (Ол. Джолсон, Соні Бой, Маріон Ніксон). Додатки.

КАСІНО: Звукова фільма „Веселий Мадрид“ (Рамон Новаро).

КОЛЬОСЕИ: „Загадочний замах“ (Еді Польо).

ЛЕВ: „У маленькій каварні“ (Жак Катлен, Маріон Герт).

МАРУСЕНЬКА: Звукова фільма: „Відвічна пісня“ (Мейрі Ґльорі).

ОАЗА: Звукова фільма: „Чар мексиканки“.

ПАЛЯС: Звукова фільма в **чеській мові** „Цісарсько - королівський фельдмаршал“ (Власта Буріян).

ПАН: „Заборонений овоч“. „Рудоволоса“ (Кляра Бов).

ПАСАЖ: „Пригода одної ночі“ (Том Мікс) і звуковий додаток.

ПРОМІНЬ: „Легка добича“.

ФАТАМОРГАНА: „Поцілуй“ (Ґрета Ґарбо).

ХИМЕРА: „Венера в сімох відслонах“.

СТИЛЕВЕ: „Мандарин Ву“ (Льон Чаней, Анна Мей Вонг) „Герої вогню“.

УТІХА: „Герой кровавої арени“. — „Княжна та ковбой“ (Бюк Джонс).

Програма радіо.

Вівторок 3. III. 1931.

Варшава (1411,7) 17·45 Концерт. **Гельсінгфорс** (221,4) 19·00 Радіо-орхестра. **Берлін** (419) 18·00 Бах-Бетовен. **Стокгольм** (435,4) 17·00 Музика. **Прага** (486,2) 19·05 Пісні. **Відень** (516,3) 12·00 Капеля Сільвінга, **Будапешт** (550,5) 17·30 Циганська музика. **Харків** (937,5) 15.00 Концерт.

Середа 4. III. 1931.

Варшава (1411,7) 16·15 Програма для дітей. **Гельсінгфорс** (221,4) 18·55 Вокальний квартет. **Берлін** (419) 16·30 Концерт. **Стокгольм** (435,4) 20·00 Концерт. **Рим** (441,2) 12·45 Легка музика. **Прага** (486,2) 19·30 Вокальна авдиція Мажака. **Відень** (516,3) 15·25 Капеля Гавпта. **Будапешт** (550,5) 9·15 Музика і солісти. **Харків** (937,5) 15·00 Концерт.

ОПОВІСТКИ

За оголошення редакція не відповідає

Кооператива „Укр. Театр“ у Львові Театр ім. І. Тобілевича в Станиславові.

З причин від адміністрації театру незалежних, театр був змушений змінити своє раніше оголошене турне і відвідає:

Чортків:

3. III. „Гарна Олена“.
4. III. „Гетьман Дорошенко“.

Театр виставить уседові відому оперетку Офенбаха „Життя Парижа“. Артистична гра акторів, мистецька постановка, нові костюми і декорації та чарівні мельодії цієї оперетки, дають повну запоруку, що вона стрінеться з повним признанням любимців театру. 1445

Новий Український Театр під дир. П. Карабіневича.

Стоянів:

3. III. „Я хочу мужа“.
4. III. „Плач Ізраїля“.

Подяка.

Вп. Д-рові Рижієві Іванові лікареві в Бібрці складаю найщирішу подяку за успішне та безкорисне вилічення моеї матери з тяжкої недуги.

Підгородище, 1. березня 1931.

1573 **Максимяк Юліян.**

Надзвичайні

Загальні Збори

Кружка Т-ва Рідна Школа в Коломиї відбудуться дня 15. березня 1931 р. в год. 1. пополудні в салі „Народнього Дому“ в Коломиї з таким денним порядком:

1) Фінансова кріза Т-ва та засоби проти неї
2) Евентуалія.

На випадок недостачі комплету відбудуться збори на годину пізніше при якомунебудь числі членів.

Іван Чернявський, голова.
Д-р Август Задурович, секретар

За редакцію відповідає Олександер Костик. Видає Видавнича Спілка „Діло“. В друкарні Видавничої Спілки „Діло“, Львів, Ринок ч. 10.